

KANONSKO-PRAVNO OBLIKOVANJE CELIBATA KAO PROROČKE KARIZME

Josip HORVAT

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Vlaška 38, p.p. 5, 10 001 Zagreb
horvatjoza@gmail.com

Sažetak

Autor polazi od činjenice kako je za govor o svećeničkom celibatu i o smislu njegove obvezatnosti u Katoličkoj crkvi potrebno, barem pokušati, odgovoriti na neka temeljna pitanja: je li celibat čisto crkvena, kanonsko-pravna, disciplinska odredba koja se pojavila u jednom povijesnom trenutku ili je njezin izvor i izvorište negdje drugdje i/ili Netko drugi? Koja su to (ne)opravdanja na temelju kojih Učiteljstvo i danas, usprkos svim izazovima i problemima s kojima se Crkva u promijeni epohe suočava, 'uporno' od svojih ministerijalnih službenika traži potpunu i trajnu uzdržljivost radi kraljevstva Božjeg iako je teološki posve jasno da celibat nije konstitutivni element svetog reda? Analizirajući koncilsku i postkoncilsku doktrinu, svećenički celibat svoj izvor pronalazi u trima različitim područjima: u daru Duha Svetog – karizmi, u slobodnom odgovoru kandidata koji u ljubavi preuzima evanđeoski savjet preko javnog obećanja u trenutku primanja svetog reda đakonata i na posljetku u kan. 277 *Zakonika kanonskoga prava*, odnosno u kanonsko-pravnoj institucionalizaciji povezanoj s teološkom, duhovnom i pastoralnom prikladnosti koju Crkva, vođena Duhom Svetim, stavlja između celibata i svetog reda, i koju taj isti Duh podupire u izvršavanju. Dakle, riječ je ponajprije o moralnoj obvezi koja se odnosi na teološki poredak s obzirom da proizlazi iz posebnog odnosa između Boga koji zove i osobe koja se odaziva, a tek posljedično taj se odnos 'ratificira' u kanonsko-pravnoj, disciplinskoj obvezi, koja sa sobom donosi različitost prava ali i obveza. Crkva i danas celibat vidi kao svojevrсни crkveni miraz ili povlasticu, ne apsolutnu i ne nepromjenljivu, već mudro promišljenu, pozitivno priznatu, povijesno akreditiranu i, usprkos svim izazovima, iskustveno još uvijek kredibilnu. Od velike je važnosti ne odvajati celibat od drugih evanđeoskih savjeta (siromaštva i poslušnosti), kreposti i dimenzija svećeničkog života. Sve te dimenzije moraju biti u konstantnom dijalogu, ne zaboravljajući i ne ostavljajući po strani potrebu stila i pronicavosti u svakodnevnom životu koji neophodno traži prijeko potrebnu razboritost–*debita prudentia*.

Dijecezanski biskup u svojoj očinskoj figuri ponajprije mora voditi brigu o odgoju svećeničkih kandidata, zdravoj selekciji kandidata za primanje svetih redova, no jednako tako nikako ne smije zaboraviti i ne može ne voditi brigu o životu svojih svećenika te im mora biti od pomoći i u življenju njihovih posebnih obveza koristeći se svim sredstvima koja ima na raspolaganju.

Ključne riječi: celibat, karizma, kanonsko-pravna odredba, formacija svećenika, dijecezanski biskup

Uvod¹

Tema svećeničkog celibata, ili preciznije rasprava oko prikladnosti njegove obvezatnosti u latinskoj Crkvi, gotovo u stopu prati postkoncilsku povijest i već je godinama u središtu žive i strastvene rasprave.² S jedne strane kontinuirano se pojavljuju pokušaji da se prevlada crkvena disciplina koja je na snazi u vidu 'normalizacije', veće učinkovitosti i privlačnosti lika svećenika i svećeničke službe, dok s druge strane postoji čvrsta namjera čuvanja i jačanja tisućljetnog identiteta.³ Osobito variraju shvaćanja o suodnosu između njegova božanskog podrijetla i crkvene uspostave, odnosno pokušava se dati odgovor je li celibat (samo) disciplinska, kanonsko-pravna odredba ili i karizmatičko-mistična dastost i realnost.⁴

Mogu se primijetiti neka proturječna mišljenja o njegovu podrijetlu i razvoju u zapadnoj Crkvi i u istočnim Crkvama, no bilo bi pogrešno i omalovažavajuće kvalificirati celibat kao 'zapadnjačku' disciplinu. Divergencija izme-

¹ Izvorni naslov predavanja na 62. Teološko-pastoralnom tjednu s temom *Preobrazba svećeništva u promjeni epohe* bio je »Celibat između proročke karizme i pravnog oblikovanja«. Tema je podijeljena u dva rada i obrađena s dvaju aspekata, odnosno dviju deontičkih domena (teološko-moralne i kanonsko-pravne), koje se nadopunjuju te čine svojevrsnu cjelinu. Ovaj rad naglasak stavlja na, kao što je razvidno iz samog naslova, kanonsko-pravnu deontičku domenu i kanonsko-pravne elemente u oblikovanje celibata kao proročke karizme.

² Vidi npr.: Thomas J. McGOVERN, *Priestly celibacy today*, Princeton – Dublin – Chicago, 1998.; Laurent TOUZE, *L'avenir du célibat sacerdotal et sa logique sacramentelle*, Paris, 2009.; Marcos ARROYO – Laurent TOUZE (ur.), *Il celibato sacerdotale. Teologia e vita*, Roma, 2012.; Juan Luis LORDA (ur.), *El celibato sacerdotal. Espiritualidad, disciplina y formación de las vocaciones al sacerdocio*, Pamplona, 2005.; Aquinas Walter Richard SIPE, *Celibacy in crisis. A secret world revisited*, New York, 2003.

³ Usp. Massimo del POZZO, *La ratio e le esigenze della castità sacerdotale nella società secolarizzata*, u: *Annales theologici*, 34 (2020.), 59.

⁴ Vidi više u: Jean MERCIER, *Il celibato dei preti. La disciplina della Chiesa deve cambiare?*, Milano, 2021, 47-58; Alfons Maria STICKLER, *Celibat klerika. Povijesni razvoj i teološki temelji*, Zagreb, 2006.; Dimitrios SALACHAS, *Il diritto canonico delle Chiese orientali nel primo millennio, Confronti con il diritto canonico attuale delle Chiese orientali cattoliche: CCEO*, Roma, 1997.

đu latinske i istočne discipline zahtijevala bi povijesno-normativnu analizu koja nadilazi mogućnosti i kompetencije ovog rada, no slobodno možemo reći kako tradicija i praksa istočnih Crkava ne slabi, nego naprotiv, jača osjećaj i svijest o valjanosti tisućljetnog običaja koji u povijesnom hodu dobiva pozitivnu pravnu formulaciju.⁵ Povijesna postojanost pozivanja na potpunu i trajnu čistoću ministerijalnih službenika pokazuje suštinsko, a ne samo formalno ili disciplinsko značenje zahtjeva celibata.⁶ U temelju tog crkvenog izbora nalaze se vrlo duboka povijesna, teološka, pastoralna, moralna i antropološka opravdanja, ali prije svega vrlo suvisla i uvjerljiva ekleziološka i sakramentalna koncepcija.⁷ Više je puta u postkoncilskom razdoblju prikladnost obvezatnosti celibata izvirala kao goruća tema, no osobito su značajna dva trenutka kada je ta tema bila pod ekstremnim pritiskom.

Prvi je bio sredinom šezdesetih godina prošlog stoljeća i svoj prvotni uzrok ima u krizi svećeništva te posljedično u velikom smanjenju broja svećeničkih kandidata, a svoj glavni geografski izvor u Nizozemskoj.⁸ Temeljni elementi te rasprave poslužili su kao uvodni dio enciklike *Sacerdotalis caelibatus*, kojom papa Pavao VI. 1967. godine nastoji obuzdati i smiriti napetosti ponovno predlažući tisućljetno opredjeljenje i nauk Katoličke crkve.⁹

Drugom trenutku svjedočimo. On svoj izvor ima, i geografski i kulturološki-egzistencijalno, na dvama suprotnim krajevima svijeta, a popraćen je od majke koja brine za svoju djecu, Crkve, istom ljubavlju i istim metodološko-pedagoškim pristupom izraženim u *sinodama*.

Prva je *Biskupska sinoda za Panamazonsko područje*, koja je završila u listopadu 2019. godine i na kojoj je bilo govora o jednom od temeljnih problema, već viđenom, a to je manjak svećenika, ministerijalnih službenika i pad duhovnih

⁵ Vidi više u: Krystian KUCHARCZYK, *Celibato storia-teologia-pedagogia. Aspetti interdisciplinari*, Krakow – Roma, 2015.

⁶ Vidi više u: Pablo GEFAELL, El celibato sacerdotal en las Iglesias Orientales: historia, presente y futuro, u: *Forum Canonicum*, 6 (2011.) 2, 27-45; Guido LAGOMARSINO, Il celibato del clero secolare: per uno studio comparativo dei due codici di diritto canonico alla luce della tradizione giuridica della Chiesa in occidente, u: *Apollinaris*, 66 (1993.) 1, 339-370.

⁷ Više o povijesnom razvoju i teološkom temelju celibata vidi u: Alfons Maria STICKLER, *Celibat klerika. Povijesni razvoj i teološki temelji*, 13-46; Jean MERCIER, *Il celibato dei preti. La disciplina della Chiesa deve cambiare?*, 151-169.

⁸ Usp. Egidio MIRAGOLI, Dialogo sul celibato, u: *Quaderni di diritto ecclesiale*, 34 (2021.) 3, 262-267.

⁹ Vidi više u: PAVAO VI, Enciklika *Sacerdotalis caelibatus*, 24. lipnja 1967., u: https://www.vatican.va/content/paul-vi/it/encyclicals/documents/hf_p-vi_enc_24061967_sacerdotalis.html (14. X. 2021.).

zvanja.¹⁰ Drugi izvor imamo na drugom kraju svijeta, nama bližem, a riječ je o *Sinodalnom putu Njemačke biskupske konferencije te Središnjeg vijeća njemačkih katolika*, koji je još uvijek u hodu. Na njemu je tema celibata, zajedno s ostalim temama koje sinodalni predstavnici smatraju odlučujućima za obnovu Crkve u Njemačkoj, dotaknuta znatno radikalnije.¹¹

U Njemačkoj, kao i u mnogim drugim zemljama, celibat se usko povezuje sa slučajevima seksualnog zlostavljanja koje su počinili svećenici, što duboko potresa Crkvu iznutra te narušava njezin kredibilitet i svjedočansku dimenziju u svijetu i pred svijetom.¹² Jasno je kako zbog kompleksnosti situacije ne postoji složna procjena o uzrocima i čimbenicima krize svećeništva, no jedan dio katoličkih teologa danas, osobito s njemačkoga govornog područja, smatra kako je problem strukturalne naravi, odnosno da je jedan od glavni(ji)h uzroka skandala nametnuta obveza svećeničkog celibata te kako je u tom vidu nužna promjena.¹³ Ističu kako je celibat – potpuna i trajna uzdržljivost – izvor mnogih problema unutar Crkve, kako je hendikep za uravnoteženost i radost svećenika, kako potiče pedofiliju te da otvara prostor i daje utočište osobama sa homoseksualnim sklonostima i osobama sa svim ostalim mogućim seksualnim devijacijama.¹⁴

Svećenički celibat i njegova obvezatnost svoj izvor imaju u trima različitim područjima: 1) u daru Duha Svetog – karizmi; 2) u slobodnom odgovoru kandidata koji u ljubavi preuzima evanđeoski savjet preko javnog obećanja u trenutku primanja svetog reda đakonata; 3) na posljertku u kan. 277 *Zakonika kanonskoga prava*, odnosno u kanonsko-pravnoj institucionalizaciji povezanoj

¹⁰ Više o Biskupskoj sinoda za Panamazonsko područje vidi u: Paolo CUGINI, *Il Sinodo panamazzoneo una sfida per tutta la Chiesa*, u: *Rivista di teologia dell'evangelizzazione*, 23 (2019.) 46, 415-435; Cláudio HUMMES, *O sínodo para a Amazônia*, São Paulo, 2018.; SINODO DEI VESCOVI – SINODO SPECIALE PER LA REGIONE PANAMAZZONICA, *Amazzonia: Nuovi cammini per la chiesa e per un'ecologia integrale. Documento finale, Vaticano*, 26 ottobre 2019., u: https://www.vatican.va/roman_curia/synod/documents/rc_synod_doc_20191026_sinodo-amazzonia_it.html (19. X. 2021.).

¹¹ Vidi više u: Nediljko Ante ANČIĆ, *Sinodski put. Katolička Crkva u Njemačkoj na putu čišćenja i obnove*, u: *Crkva u svijetu*, 55 (2020.) 4, 730-752; Gian Paolo MONTINI, *Il «Cammino sinodale» in Germania. Una nota*, u: *Quaderni di diritto ecclesiale*, 34 (2020.) 2, 205-218; Papa FRANCESCO, *Lettera del Santo Padre Francesco al Popolo di Dio che è in cammino in Germania*, 29 giugno 2019; https://www.vatican.va/content/francesco/it/letters/2019/documents/papa-francesco_20190629_lettera-fedeligermania.html (25. XI. 2021.).

¹² Vidi više u: Tonči MATULIĆ, *Neki najrecentniji aspekti fenomena pedofilije u Crkvi*, u: *Bogoslovska smotra*, 88 (2018.) 4, 899-914; Tonči MATULIĆ, *Sablazan seksualnog zlostavljanja u Katoličkoj crkvi*, Zagreb, 2022., 53-99.

¹³ Usp. Ivan BODROŽIĆ, *Kriza u Crkvi između revnosti i koformizma pastira u društvu sloboda*, u: *Bogoslovska smotra*, 89 (2019.) 3, 597.

¹⁴ Usp. Jean MERCIER, *Il celibato dei preti. La disciplina della Chiesa deve cambiare?*, 135-150.

s teološkom, duhovnom i pastoralnom prikladnosti koju Crkva, vođena Duhom Svetim, stavlja između celibata i svetog reda, i koju taj isti Duh podupire u njegovu izvršavanju.¹⁵

1. Celibat kao dar Duha Svetog – karizma

Ni promjene ni krize (koje najčešće dovode do promjena), pa ni promjene epohe kao takove za Crkvu nisu novost. Crkva od samih svojih početaka proživljava određenu krizu, stoga se ne čini razborito pristupati krizi kao novosti jer pogrešno shvaćanje krize unutar Crkve lako može roditi zahtjevom za pogrešnom reformom Crkve.¹⁶ Na tom je tragu vrlo simptomatično kako posljednjih desetljeća, koja su prožeta osobito naglašenom i gotovo invazivnom sekularizacijom,¹⁷ u Crkvi postoji određena tendencija promjenâ. Promjene su po sebi, dakako, uvijek dobrodošle, a ponekad i nužne, no neka strujanja, radeći anamnezu i postavljajući dijagnozu krize u Crkvi, žele vidjeti na optuženičkoj klupi među prvima, ako ne i prvoga, crkveni zakon obvezatnosti celibata, koji svoju pozitivnu formulaciju ima u kan. 277 važećeg Zakonika, a u korelaciji je s mnogim drugim kanonima *Zakonika kanonskoga prava* i drugim općim i partikularnim kanonsko-pravnim odredbama.¹⁸

Katolička crkva živi punu svjesnost o povijesnoj (promjenjivoj), a ne o vječnoj (nepromjenjivoj) uvjetovanosti i obvezi celibata za primanje svetog reda prezbiterata¹⁹ kao i činjenicu da je od početka kršćanstva postojao evanđeoski savjet radi kraljevstva Božjeg, a latinska ga je Crkva 'tek' na početku drugog milenija proglasila općim zakonom i uvjetom za primanje svetog reda prezbiterata.²⁰ No, bila bi velika teološka i kanonsko-pravna nepravilnost i nedosljednost celibat promatrati isključivo kroz reduktivnu i ograničavajuću pravno-pozitivističku viziju, zaustavljajući se samo na izvanjskoj disciplinskoj razini. Legalističko-odredbena dimenzija nikako ne znači da obveza nema

¹⁵ Usp. Gianfranco GHIRLANDA, La formazione al consiglio evangelico della castità celibataria, u: *Quaderni di diritto ecclesiale*, 34 (2021.) 3, 275.

¹⁶ Usp. Ivica RAGUŽ, O svećeničkom celibatu u krizama današnje Crkve, u: *Diacovensia*, 18 (2010.) 2, 320.

¹⁷ Više o suodnosu sekularizacije i celibata vidi u: Massimo del POZZO, La *ratio* e le esigenze della castità sacerdotale nella società secolarizzata, 78-81.

¹⁸ Vidi npr.: *Codex Iuris Canonici*, auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus, u: *Acta apostolicae sedis*, 75 (1983.) II, 1-317; hrvatski prijevod *Zakonik kanonskoga prava, proglašen vlašću pape Ivana Pavla II., s izvorima*, Zagreb, 1996., kann: 247, 1036, 1037 (dalje: ZKP-1983.).

¹⁹ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Presbyterorum ordinis. Dekret o službi i životu prezbitera* (7. prosinca 1965.), br. 16. u: *Dokumenti*, Zagreb, 2008. (dalje: PO).

²⁰ Usp. Jean MERCIER, *Il celibato dei preti. La disciplina della Chiesa deve cambiare?*, 59-65.

svoje ontološko utemeljenje i realan evangelizacijsko-pastoralni zahtjev.²¹ Promatrajući celibat isključivo kroz prizmu discipline i pragmatičnosti, on »sâm se osiromašuje u svojoj biti i otuđuje se od vlastitoga temelja.«²² Međutim, jednako tako stvarnost celibata treba biti važnija od ideje celibata, napor oko odgoja svećeničkih kandidata osobito na području ljudske dimenzije,²³ afektivnosti i dinamike psihoseksualnog razvoja i zdravlja²⁴ te napor oko stvaranja realnih uvjeta za život u celibatu treba biti važniji od lijepo sročениh ideja i/ili deklaracija.²⁵

Prijelaz iz starozavjetnog svećeništva u novozavjetno svećeništvo odvija se, kako to kaže papa Benedikt XVI., kroz »transformaciju iz funkcionalne seksualne apstinencije u ontološku apstinenciju«²⁶ tako da je svijest o celibatu kao daru koji dolazi od Oca živo prisutna u Crkvi od najranijih vremena²⁷ i to osobito kroz prizmu kulta i viđenja Krista i Kristova svećeništva kao dara vlastitoga života u ljubavi.²⁸ Učiteljstvo koncilskog i postkoncilskog razdoblja naučava i inzistira na činjenici da je celibat dar Duha, karizma, koji potiče onoga koji je pozvan na sveto služenje izabrali ga kao uvjet za posvećeni život u službi Bogu i Crkvi.²⁹ Učiteljstvo je sve jasnije uočavalo duboku unutarnju dobrotu i smislenost te proročku vrijednost svećeničkog celibata, koja je povezana i s logikom sakramenta svetog reda u njegovoj cijelosti.³⁰ Osim toga, iskustvo Rimokatoličke crkve, unatoč svim izazovima vremena, potvrđuje da celibat oslobađa svećenika kako bi se mogao posve predati Isusu Kristu za spasenje

²¹ Usp. Massimo del POZZO, *La ratio e le esigenze della castità sacerdotale nella società secolarizzata*, 76.

²² Robert SARAH – BENEDETTO XVI, *Dal profondo del nostro cuore*, Siena, 2020., 63.

²³ Vidi više u: François-Xavier BUSTILLO, *Testimoni non funzionari. Il sacerdote dentro il cambiamento d'epoca*, Città del Vaticano, 2022., 49-73.

²⁴ Vidi više u: Ivan ŠTENGL, *Odgovornost i briga svećenika za vlastito psihičko zdravlje*, u: *Bogoslovska smotra*, 80 (2010.) 3, 751-783; Andrea MIGLIAVACCA, *Orientamenti e problematiche della formazione al celibato sacerdotale* u: *Quaderni di diritto ecclesiale*, 18 (2005.) 2, 153-180.

²⁵ Usp. Tonči MATULIĆ, *Sablazan seksualnog zlostavljanja u Katoličkoj crkvi*, 53-56.

²⁶ Robert SARAH – BENEDETTO XVI, *Dal profondo del nostro cuore*, 25-26.

²⁷ Usp. SINODA BISKUPA, *Dokument o ministerijalnom svećenstvu. Ultimis temporibus* (30. XI. 1971), u: *Acta apostolicae sedis* 63 (1971.), 898-922, br. 59. u: http://www.annusacerdotalis.org/pls/cclerus/v3_s2ew_consultazione.mostra_paginat?id_pagina=1554&target=0); https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cclergy/documents/rc_con_cclergy_doc_31011994_directory_it.html (17. XII. 2021.).

²⁸ Usp. Robert SARAH – BENEDETTO XVI, *Dal profondo del nostro cuore*, 26.

²⁹ Usp. Gianfranco GHIRLANDA, *La formazione al consiglio evangelico della castità celibataria*, 273.

³⁰ Vidi: Vittorio PARLATO, *Sacerdozio e celibato nella Chiesa cattolica*, u: *Stato, Chiese e pluralismo confessionale*, (2020.) 6, 59-67.

duša, da cijelim srcem i potpunim darivanjem svoje osobe i života naviješta Radosnu vijest. Tim darom svećenik ima priliku umnažati i svoju vlastitu životnu radost. Svećenik je svojim celibatom, kako kaže Koncil, »živi znak onog budućeg svijeta koji je po vjeri i po ljubavi već prisutan, u kojem se sinovi uskrsnuća neće udavati ni ženiti« (PO 16). Osim toga, on je svojim celibatom poziv mladima, a primjer oženjenima, da ostvaruju svoje ljudsko dostojanstvo živeći svaki u svom staležu u duhu evanđeoske čistoće. Najdublji motivi jesu eshatološki te prihvaćeni s potpunom ljubavlju prema Kristu i Crkvi. Celibat shvaćen kao cjelovito predanje ljudske osobe Isusu Kristu i njegovu djelu zbog kraljevstva Božjega ima svoje puno opravdanje i razumijevanje samo u svjetlu vjere. Što je vjera dublja, to se više razumije vrijednost celibata kao svjedočanstva ljubavi prema Bogu i braći ljudima. Što je dublja vjera, to je velikodušnija ljubav. Svećenik je pozvan da bude čovjek najnesebičnije ljubavi.³¹

Crkva je kroz svoju povijest mnoge darove od Gospodina morala raspoznavati i razlučivati te biti u službi i od pomoći vjernicima u njihovu raspoznavanju i razlučivanju. Među tim darovima nalazi se i celibat, koji svećenički kandidati i danas trebaju naučiti raspoznati i cijeniti »kao poseban Božji dar«.³²

2. Celibat kao slobodan odgovor kandidata u ljubavi

Težnja za utjelovljenjem univerzalnosti Kristove savršene i nesebične ljubavi nalazi svoju puninu i ispunjenje u potpunoj i isključivoj ljubavi prema Crkvi i prema cijelom čovječanstvu. Nepodijeljeno srce uvjet je i prilika da se pokaže prvenstvo milosti te izrazi punina trojstvene ljubavi. Ukratko, to je svojevrsni crkveni miraz ili povlastica, ne apsolutna i ne nepromjenljiva, već mudro promišljena, pozitivno pravno priznata, povijesno akreditirana i, usprkos svim izazovima, iskustveno još uvijek kredibilna.³³

Ako je celibat karizma, dar Duha, i ako je Crkva u svojem tisućljetnom hodu i iskustvu došla do spoznaje o teološkoj, duhovnoj, moralnoj, antropološkoj i pastoralnoj uvjerljivosti i vrijednosti celibata, to ne može ne biti po ministrijalnoj moći koju je Krist dao Crkvi, po onom istom Duhu koji daruje i dar celibata.³⁴ Osim toga, razlozi povezanosti između svetog služenja i celibata su

³¹ Usp. BISKUPSKA KONFERENCIJA JUGOSLAVIJE, Izjava katoličkih biskupa Jugoslavije o celibatu, u: *Crkva u svijetu*, 5 (1970.) 1, 85.

³² ZKP-1983: kan 247 § 1 i kan. 277 § 1.

³³ Usp. Massimo del POZZO, *La ratio e le esigenze della castità sacerdotale nella società secolarizzata*, 69-70.

³⁴ Valja naglasiti kako je *Zakonik kanonskoga prava* iz 1917. godine ima drugu perspektivu govoreći u kan. 132 o obvezi čuvanja (kreposti) čistoće do koje se dolazi ponavljanjem čina

nadasve kristološke naravi, gdje kandidat za sveti red slobodno u ljubavi odgovara na dar ljubavi od Boga kako bi bio sličniji Isusu Kristu.³⁵ Svaki je čovjek određen svojim jedinstvenim i izvornim odnosom prema Bogu u Isusu Kristu po Duhu Svetom, svatko je u svojem odnosu prema Bogu jedincat. Celibat stoga treba biti percipiran kao sastavni dio poziva u svećeništvo, ali i on sam kao takav mora biti poziv. Ako celibat kao takav kod nekog od kandidata za sveti red nije razumljen kao poziv, kandidatu treba pomoći u pronalaženju i usmjerenju prema nekom drugom pozivu unutar Crkve. Neki teolozi smatraju kako se nakon Drugoga vatikanskog koncila svećenika previše »funkcionaliziralo, menadžeriziralo i pastoraliziralo« te za takvu viziju svećeništva celibat više nije nužno potreban, odnosno više nije potrebno svojevrсно odreknuće, koje u prvom redu traži mistika.³⁶

Iz sinteze koncilске i postkoncilске doktrine obveza celibata, kao što je više puta naglašeno, proizlazi iz dara Duha Svetog, karizme, ali i iz slobodnog odgovora koji kandidat u ljubavi daje na taj dar. Dakle, riječ je ponajprije o moralnoj obvezi koja se odnosi na teološki poredak jer proizlazi iz posebnog odnosa između Boga koji zove i osobe koja se odaziva, a tek posljedično taj se odnos 'ratificira' u kanonsko-pravnoj disciplinskoj obvezi, koja sa sobom donosi različitost prava, ali i obveza.³⁷

3. Celibat u aktualnom kanonskom-pravnom zakonodavstvu

Aktualna crkvena disciplina u svojem povijesno-teološkom kontinuitetu jasno je potvrđena u nauku Drugoga vatikanskog koncila.³⁸ Koncilska učenja naišla su na izričit prijam i produbljivanje u enciklici pape Pavla VI. pod nazivom

do usvajanja *habitus*a, a ne o daru Duha ili karizmi. Vidi više u: Giuliano BRUGNOTTO, *Il concetto di celibato sacerdotale*, u: *Quaderni di diritto ecclesiale*, 34 (2005.) 3, 141-144.

³⁵ Usp. PAVAO VI, Enciklika *Sacerdotalis caelibatus*, 24. lipnja 1967., br. 19-25, u: https://www.vatican.va/content/paul-vi/it/encyclicals/documents/hf_p-vi_enc_24061967_sacerdotalis.html (21. XI. 2021.).

³⁶ Usp. Elmar SALMANN, Svećenik između zvanja i mistike, u: *Diacovensia*, 18 (2010.) 2, 274.

³⁷ Profesor T. Matulić kritički promišlja u odnosu između kanonskog prava i teologije: »Uređenje ljudskog društva i unutarinstitucionalnih odnosa zahtijeva pravo i vladavinu prava, to je svakome razumnom jasno, ali samo pod uvjetom da pravo poštuje i priznaje svoj izvor i temelj, a to je moral, a u Katoličkoj crkvi to nije tek puki humanistički, nego evanđeoski moral. Pravo bez morala je lakrdija, a moral bez evanđelja je prosječnost i polovičnost u odnosu na puninu ljudskog dostojanstva i konačni čovjekov poziv«, Tonči MATULIĆ, *Sablazan seksualnog zlostavljanja u Katoličkoj crkvi*, 105.

³⁸ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, *Lumen gentium. Dogmatska konstitucija o Crkvi* (21. XI. 1964), br. 29; *Optatam totius. Dekret o svećeničkoj formaciji* (28. X. 1965), br. 10, u: *Dokumenti*, Zagreb, 2008.; PO 19.

Sacerdotalis caelibatus. Potvrđena valjanost ne izmiče poteškoćama i problemima koji nude polazište i motivaciju dokumenta. Pavao VI. pomno ispituje razloge svetog celibata (kristološke, ekleziološke i eshatološke) te povezanost sa životom Crkve i ljudskim vrijednostima. U drugom dijelu teksta, svjedočeći bolnim gubitcima koji se događaju u postkoncilskoj zbrci, papa Pavao VI. inzistira na prioritetu formacije kandidata za svećeništvo i na duhovnom životu svećenika, a naglašava i neposrednu ulogu biskupa i ostalih vjernika. Stoga je cilj enciklike animirati i motivirati kreposnu praksu, pozivajući se na egzistencijalnu koherentnost i duhovnu konformaciju svećenika, izbjegavajući zaobići brojčanu oskudicu varljivim prećacima i palijativnim rješenjima.³⁹ Na istom se tragu i istoj liniji nalaze svi pontifikati i cjelokupno učiteljstvo,⁴⁰ od pape Pavla VI. do danas, uključujući dakako i aktualni pontifikat pape Franje.⁴¹

3.1. Zakonik kanonskoga prava – kan. 277

Viziju Drugoga vatikanskog koncila, svetog pape Pavla VI., njegovih nasljednika i cijelog učiteljstva, baziranu na prioritetu formacije i na duhovnom životu svećenika kao i na neposrednoj ulozi biskupa i ostalih vjernika, prati i zakonodavna aktivnost Crkve na općoj i partikularnoj razini. Zakonodavna

³⁹ Usp. PAVAO VI, Enciklika *Sacerdotalis caelibatus*, 24. lipnja 1967., br. 47-49; 70-72., u: https://www.vatican.va/content/paul-vi/it/encyclicals/documents/hf_p-vi_enc_24061967_sacerdotalis.html (14. X. 2021.).

⁴⁰ Učiteljstvo postkoncilskog razdoblja veliku pažnju posvećuje i silnu energiju ulaže u temeljnu i trajnu formaciju svećenika, svećeničku duhovnost i svećenički život u svojoj cjelovitosti. Održane su tri biskupske sinode posvećene temi svećeništva, i to 1967., 1971. i 1990. godine). Plod biskupske sinode iz 1967. godine je dokument *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis*, plod biskupske sinode iz 1971. godine je dokument *Ultimis temporibus* dok je plod biskupske sinode iz 1990. godine apostolska pobudnica Ivana Pavla II. pod naslovom *Pastores dabo vobis* (1992.) Osim toga, vrijedno je spomenuti pisma i poslanice koje je papa Ivan Pavao II. uputio svećenicima prigodom Velikog četvrtka. Kongregacija za katolički odgoj i obrazovanje u tom je razdoblju izdala mnogo dokumenata, od kojih spominjemo najznačajnije: *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* (1970., 1985. i 2016.); *Teološki odgoj i obrazovanje budućih svećenika* (1976.); *Okružno pismo o nekim gorućim vidovima duhovnog odgoja u sjemeništima* (1980.); *Pismo o ulozi B. D. Marije u intelektualnom i duhovnom odgoju* (1988.); *Smjernice o proučavanju otaca Crkve u svećeničkom odgoju* (1988.); Kongregacija za kler izdaje *Okružno pismo o permanentnom odgoju klera, a posebice mladih* (1969.). Pitanjem svećeništva bavile su se i Kongregacija za evangelizaciju naroda, Kongregacija za Institute posvećenog života i družbe apostolskog života, te Papinsko vijeće za promicanje kršćanskog jedinstva. Svima je na srcu pospješivanje postkoncilске obnove i ukorjenjivanje evanđeoske vjernosti i autentičnosti svećeničkog i posvećenog života, na korist sveukupnog Božjeg naroda. Usp. Dušan MORO, *Teološko-eklezijalna dimenzija svećeništva i svećenika*, u: *Služba Božja*, 36 (1996.) 1, 39-41.

⁴¹ Vidi više u: Jean MERCIER, *Il celibato dei preti. La disciplina della Chiesa deve cambiare?*, 103-132.

razina iziskuje da se odredba svećeničkog celibata promatra u cjelokupnosti života svećenika, prije svega duhovnoga, imajući u vidu tu cjelokupnost od prvih dana temeljne formacije,⁴² trajne formacije kao i tijekom cijeloga svećeničkog života.

Kanonsko-pravna obveza celibata potvrđena je u »posljednjem dokumentu Drugoga vatikanskog koncila«⁴³ *Zakoniku kanonskoga prava* kanonom 277⁴⁴:

Kan. 277 § 1 – »Klerici su obvezni čuvati potpunu i trajnu uzdržljivost radi kraljevstva nebeskoga, i zato su obvezani na celibat, koji je osobit Božji dar da bi posvećeni službenici mogli nepodijeljena srca lakše prijanjati uz Krista i slobodnije se posvetiti služenju Bogu i ljudima.

§ 2 – Neka se klerici s potrebnom razboritošću ponašaju prema osobama kojih bi posjećivanje moglo dovesti u pogibelj njihovu obvezu da čuvaju uzdržljivost ili izazvati sablazan vjernika.

§ 3 – Dijecezanskom biskupu pripada da o tome izda potanje odredbe i da donosi sud o obdržavanju te obveze u pojedinačnim slučajevima.«

3.1.1 *Debita prudentia* i život klerika

U § 1 kanon 277 donosi teološko utemeljenje i pomaže razumjeti vrijednost i hermeneutički horizont svećeničkog celibata, o čemu je već bilo riječi.⁴⁵ U § 2 kanon 277 donosi svojevrsnu pomoć u čuvanju celibata, pozivajući klerika na 'potrebnu razboritost' (*debita prudentia*). Iako se ovdje *debita prudentia* u prvom redu odnosi na, kako sam kanon kaže, »osobe kojih bi posjećivanje moglo dovesti u pogibelj njihovu obvezu da čuvaju uzdržljivost ili izazvati sablazan« ne treba biti shvaćena samo kao obrana i zaštita već i kao poticaj i promicanje osobnog integriteta i čestitosti klerika.⁴⁶

Cijeli svećenički život traži koherentnost. U tom veliku važnosti ima i izvanjsko ponašanje (koje bi dakako trebalo biti refleksija unutarnjeg du-

⁴² Usp. ZKP-1983. kan. 247.; HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA, *Formacija svećeničkih kandidata. Načela i smjernice*, Zagreb, 2012., br. 118.

⁴³ IVAN PAVAO II., *Govor sudionicima na tečaju o novom Zakoniku kanonskoga prava*, 21. studenoga 1983., br. 2, u: https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/it/speeches/1983/november/documents/hf_jp-ii_spe_19831121_diritto-canonico.html (12. I. 2022.).

⁴⁴ ZKP-1983. kan. 277.

⁴⁵ Izvori kan. 277 § 1: PO 16; SINODA BISKUPA, *Dokument o ministerijalnom svećenstvu. Ultimis temporibus* (30. XI. 1971.), u: *Acta apostolicae sedis* 63 (1971.), 912-913; *Codex Iuris Canonici*, Pii X Pontificis maximi iussu digestus Benedicti XV auctoritate promulgatus, u: *Acta apostolicae sedis* 9 (1917), II, 11-456, kann. 132 i 133 § 1, (dalje : CIC-1917).

⁴⁶ Izvori kan. 277 § 2: PO 16; CIC-1917. kan. 133 § 3.

hovnog života) i adekvatna relacionalnost prema drugima.⁴⁷ U svakodnevici života svećenička samoća dolazi do izražaja, a s njom dolaze na ispit i zrelost i kvalitete odnosa prema Bogu, bližnjemu i sebi samome. Tu se u kontekstu celibata osobito misli na odnos prema suprotnom spolu – ženskim osobama. Ne odnosi se to samo na bliže pastoralne suradnice ili osobe koje bi mogle postati ili biti (pre)bliske svećeniku nego i kategorije ljudi u teškoćama ili potencijalno ranjivije skupine: udovice, samohrane majke, ostavljene ili zanemarene supruge, žene u krizi ili s poteškoćama u afektivnom životu.⁴⁸ Glede toga moraju biti na oprezu, zbog naravi stvari, prije svega – ali ne samo – mlađi svećenici, stoga to treba imati osobito u vidu tijekom trajne formacije klerika.

Integritet i čestitost kao takovi zahtijevaju pozornost u svim dimenzijama života, uključujući i društvenu percepciju nečijeg ponašanja te otklanjanje svakog mogućeg oblika, osobito javnog, senzacionalizma, zbuđenosti ili sablazni. Kod klerika integritet i čestitost moraju posljedično izvirati iz duboke pritjelovljenosti Kristu, moraju prirodno/naravno izvirati iz nadnaravnog/milosnog izvora Duha, a ne biti prividna iluzija. U izbjegavanju sablazni treba imati u vidu i delikatnost i osjetljivost savjesti svih ljudi, a osobito vjernika koji još uvijek na hrvatskom govornom području imaju povjerenje u Crkvu i njezine svećenike.⁴⁹

Nasljedovanje Isusa Krista nikako nije, niti može biti, rezultat vlastita promišljanja kao nešto što sami sebi kreiramo i čije je mjerilo određeno vlastitim predodžbama. Poziv na nasljedovanje ima u evanđelju jasno korijenite obrise.⁵⁰ Stoga je velika opasnost za celibat i njegova odvojenost od drugih evanđeoskih savjeta (siromaštva i poslušnosti), kreposti i dimenzija svećeničkog života, koje nikako ne smiju biti odvojene, već moraju biti u konstantnom dijalogu, ne zaboravljajući i ne ostavljajući po strani potrebu stila i pronicavosti u svakodnevnom životu, koji neophodno traži prijeko potrebnu razboritost – *debita prudentia*.

⁴⁷ François-Xavier BUSTILLO, *Testimoni non funzionari. Il sacerdote dentro il cambiamento d'epoca*, 173-189.

⁴⁸ Usp. Egidio MIRAGOLI, *Celibato sacerdotale: responsabilità del vescovo e funzione del diritto particolare*, u: *Quaderni di diritto ecclesiale*, 18 (2005.) 1, 129-130.

⁴⁹ Usp. Massimo del POZZO, *La ratio e le esigenze della castità sacerdotale nella società secolarizzata*, 79. Također usp. François-Xavier BUSTILLO, *Testimoni non funzionari. Il sacerdote dentro il cambiamento d'epoca*, 173-190.

⁵⁰ Usp. Gisbert GRESHAKE, *Biti svećenik u ovom vremenu. Teologija. Pastoralna praksa. Duhovnost*, Zagreb, 2010., 281.

Postavlja se pitanje: »Koja je svrha celibata, savršene i trajne uzdržljivosti, kao jasnijega znaka odreknuća od svijeta i pripadnosti Bogu, ako svećenici u kompletnosti vlastitoga života ne žive s ciljem progresivnog rasta u duhovnom očinstvu i suobličavanju Kristu?«

Izazov Crkve danas nije ni strah otajstvenog pretkonstantinovskog razdoblja ni nezrelo i neshvaćeno ispreplitanje slobode, slave i moći carskog postkonstantinovskog razdoblja, već, kako je to naziva sv. Bernard iz Clairvauxa, napast licemjerja, koja nagrizava samu srž evanđelja i kredibilitet Kristove Crkve.⁵¹ U većini zapadnih država Katolička crkva još uvijek ima utjecaj na politički i društveni život, što po sebi nije problematično, naprotiv. No problem nastaje kada se pripadnost Crkvi, osobito hijerarhiji shvaća kao pripadnost moći ovog svijeta i kada pripadati hijerarhijskoj Crkvi, postati đakon, svećenik ili biskup, kao da više ne predstavlja nikakvo posebno odreknuće od svijeta, nego zapravo suprotno: znači ukorjenjivanje u ovaj svijet, preuzimanje moći i utjecaja još uvijek jakim društvenim statusom. Takav mentalitet moći rađa, kako to kaže prof. Raguž, »mentalitet trijumfalizma«⁵². U takvoj Crkvi i svećenički celibat biva ugrožen opasnošću ne da bude jasnijim i savršenijim znakom pripadnosti Kristu i njegovom sakramentalnom predstavljanju kao što bi trebao, ne da bude izazov i kritika ovog svijeta i putokaz prema vječnosti, kao što bi trebao, već postaje »savršenijim načinom« suobličavanja ovom svijetu i lakšim načinom ostvarenja svjetovnih potreba, moći, komocije i užitaka.⁵³ Nažalost, kao neosporan prilog i dokaz toj tezi ide činjenica kako su najteži skandali unutar Crkve povezani s teškim grijesima i kaznenim (kanonskim i/ili civilnim) djelima klerika redovito spolne i/ili financijske naravi.⁵⁴

S obzirom na sliku zapadnog svijeta i zapadne kulture kojima pripadamo, sve ono što ona dominantna propagira (labavost morala, opasnost koju donosi virtualni svijet, rodna i *queer* ideologija, hedonizam, sveprisutnost erotizma i hiperseksualizacija, idolatrija seksualnog instinkta, gubitak osjećaja za sveto i grijeh) zapravo je duboka napast za moral, koja očito ne štedi ni isključuje klerike (ni buduće klerike) te se doživljavanje 'potpune i trajne uzdržljivi-

⁵¹ Usp. Ivica RAGUŽ, O svećeničkom celibatu u krizama današnje Crkve, u: *Diacovensia*, 18 (2010.) 2, 321.

⁵² *Isto*.

⁵³ Usp. *Isto*, 322.

⁵⁴ Proročki glas i svjedočanstvo života jednog pastira vaper: »Dugujem vam, kršćani, jedinu Istinu koja spašava. Crkva umire, ali umire zato što se pastiri boje govoriti istinu s jasnoćom. Bojimo se medija, javnog mnijenja, vlastite braće. Dobar pastir je spreman žrtvovati svoj život za svoje ovce«, Robert SARAH – Nicolas DIAT, *Zamalo će večer i dan je na izmaku*, Zagreb, 2019., 12

vosti' možda može pokazati kao složeniji i mukotrpniji zahtjev nego u nekim drugim povijesnim razdobljima.⁵⁵

Jedan od velikih antropoloških izazova i poteškoća današnjeg svijeta i današnjeg življenja celibata jest i činjenica kako je svećeništvo, nažalost, postalo utočište mnogim osobama koje svoju seksualnost žive *contra naturam*, odnosno, osobama s duboko ukorijenjenim homoseksualnim sklonostima. Prihvajući celibat, samim time i beženstvo, one mogu neometano, bez opasnosti da budu prokazane kako ne žive celibat, čak i umreženo, živjeti i prakticirati svoju homoseksualnost.⁵⁶ Međutim, svako krivo življenje seksualnosti, heteroseksualnosti ili homoseksualnosti, znači krivo, isprazno i promašeno življenje, koje se ni na koji način ne može povezivati s nečim što u svojem korijenu ima riječ *svet* – sve(t)ćeništvo.⁵⁷ Stav je Crkve i njezina Učiteljstva o biblijskoj, teološkoj, moralnoj i pravnoj kontradiktornosti i nedopustivosti primanja i izvršavanja svetih redova osobama koje prakticiraju homoseksualnost i osobama s duboko ukorijenjenim homoseksualnim sklonostima argumentirano jasan.⁵⁸

Možda je najzabrinjavajuće i najpogubnije zapažanje da su sekularizacija i učinci seksualne revolucije doveli do trivijalizacije i antropološkog pražnjenja afektivnosti i seksualnosti. Naizgled bezgranična fronta antropološke korupcije zapravo pronalazi protuotrov i lijek upravo u iskrenosti i čistoći istinske ljubavi, one Kristove, koja svoju jaku svjedočku dimenziju ima u potpunosti i trajnoj čistoći. Samo je svetost kadra prevladati ispraznost pomodarstva pojedine epohe i u njezinim promjenama pokazati put prema cilju – vječnosti.⁵⁹

⁵⁵ Usp. IVAN PAVAO II., *Pastores gregis. Posinodska apostolska pobudnica o biskupu služitelju evanđelja Isusa Krista za nadu svijeta*, 16. listopada 2003., br. 21, u: https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/it/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_20031016_pastores-gregis.html (18. I. 2022.).

⁵⁶ Više o izazovu (svećeničke) homoseksualnosti u: Tonči MATULIĆ, *Sablazan seksualnog zlostavljanja u Katoličkoj crkvi*, 29-52.; Roberto PICARDI, *Omosessualità e bisessualità. Devianze sessuali per erotismo invertito. Educazione cattolica – Interpretazioni mediche e giuridiche*, u: *Periodica de re canonica*, 91 (2002.) 4, 3-27.

⁵⁷ Usp. Ivica RAGUŽ, *O svećeničkom celibatu u krizama današnje Crkve*, 324; Vidi više u: François-Xavier BUSTILLO, *Testimoni non funzionari. Il sacerdote dentro il cambiamento d'epoca*, 125-150.

⁵⁸ Vidi više: Slavko ZEC, *Homoseksualnost i kanonska prikladnost za klerički stalež prema uputi In continuità*, u: *Bogoslovska smotra*, 82 (2012.) 2, 369-397; Josip ŠALKOVIĆ, *Homoseksualnost: kontradikcija za svete redove i zavjete*, u: *Vjesnik Đakovačko-osječke nadbiskupije i Srijemske biskupije*, 132 (2004.) 6, 466-469.

⁵⁹ Usp. Massimo del POZZO, *La ratio e le esigenze della castità sacerdotale nella società secolarizzata*, 80. IVAN PAVAO II., *Pastores gregis. Posinodska apostolska pobudnica o biskupu služitelju evanđelja Isusa Krista za nadu svijeta*, 16. listopada 2003., br. 21, u: https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/it/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_20031016_pastores-gregis.html (18. I. 2022.).

3.1.2 Očinska uloga dijecezanskog biskupa u odgoju za celibat

U § 3 kan. 277 *Zakonika kanonskoga prava* opći zakonodavac donosi odredbu kako »Dijecezanskom biskupu pripada da o tome izda potanje odredbe i da donosi sud o obdržavanju te obveze u pojedinačnim slučajevima.«⁶⁰

Dijecezanski biskup u svojoj očinskoj figuri mora ponajprije voditi brigu o odgoju svećeničkih kandidata, zdravoj i obveznoj selekciji kandidata za primanje svetih redova,⁶¹ no jednako tako nikako ne smije zaboraviti i ne može ne voditi brigu o životu svojih svećenika te im mora biti osobito od pomoći u življenju njihovih posebnih obveza.⁶²

Danas je možda više nego prije shvatljivije inzistiranje crkvenih dokumenata o skrbi, pažnji, dužnosti i prioritetu biskupove brige i skrbi prema svećenicima.⁶³ Biskup je pozvan snagom svoje službe osobno poznavati svoje klerike. U odnosu prema klericima dakako do izražaja dolazi sama osoba biskupa sa svom svojom ljudskom osobnošću (karakter, prirodni darovi i talenti), duhovnošću, formacijom i uvjerenjima. Biskup na osobnoj razini mora poticati svećenike na čestit život i vjernost obećanjima danima kod primanja sakramenta svetog reda, na kultiviranje i brigu o duhovnom životu, afektivno sazrijevanje, vođenje brige o zdravim međuljudskim odnosima, svećeničkom bratstvu i zajedništvu u cjelini.⁶⁴ Osim osobne razine u suodnosu prema svećenicima, poticanja i pomoći oko življenja posebnih obveza među kojima je i celibat, biskupova odgovornost je i institucionalna. Tu su mogućnosti mnoge jer biskup može iskoristiti različita sredstva i prigode za duhovnu i intelektualnu formaciju svojih klerika u svim vidovima, pa i onih koji se tiču afektivne (ne)zrelosti i celibata. Biskup na raspolaganju ima i instrumente koji su izričito pravne naravi, a koje mu kao mogućnost daje opći zakonodavac u § 3 kanona 277. U donošenju partikularnih zakonodavnih odredaba i smjernica dijecezan-

⁶⁰ Izvor kan. 277 § 3: CIC-1917. kan. 133 § 3.

⁶¹ O izazovima odgoja za celibat vidi više u: Gianfranco GHIRLANDA, *La formazione al consiglio evangelico della castità celibataria*, u: *Quaderni di diritto ecclesiale*, 34 (2021.) 3, 276-285.

⁶² Usp. PAVAO VI, Enciklika *Sacerdotalis caelibatus*, 24. lipnja 1967, br. 91, u: https://www.vatican.va/content/paul-vi/it/encyclicals/documents/hf_p-vi_enc_24061967_sacerdotalis.html (8. I. 2022.).

⁶³ KONGREGACIJA ZA BISKUPE, *Apostolorum Successores. Direktorij za pastoralnu službu biskupa*, 22. veljače 2004., brr. 75-77, u: https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cbishops/documents/rc_con_cbishops_doc_20040222_apostolorum-successores_it.html (13. I. 2022.).

⁶⁴ Usp. Egidio MIRAGOLI, *Celibato sacerdotale: responsabilità del vescovo e funzione del diritto particolare*, 129-134.

skom biskupu od velike pomoći mogu biti biskupijske sinode (na hrvatskom govornom području neke su u pripremi, a neke u tijeku ili pri završetku).

S obzirom na to da se preuzete odgovornosti i obveze te stil života cijelog Božjeg naroda, pa tako i klerika, tiču čitave zajednice, odnosno Crkve, ne smije se nikako zanemariti ni krepost pravednosti i njezino konstanto osvježivanje pa kada je to potrebno tražiti i pomoć u vidu kanonsko-pravnih kaznenih mjera (opomena, ukora, kaznenih lijekova i pokora ili kazni) kao znaka pastoralne ljubavi, koja uvijek kao prvotni cilj ima popravak i duhovni rast osobâ, a s time i cijele zajednice – Crkve.

Sveti papa Ivan Pavao II. u apostolskoj postsinodalnoj ezortaciji naglašava: »U sadašnjem društvenom kontekstu biskup mora biti posebno blizak svome stadi, a nadalje svojim svećenicima, očinski paziti na njihove asketske i duhovne poteškoće, dajući im odgovarajuću potporu kako bi potaknuo njihovu vjernost svojem pozivu i zahtjevima uzornog života u svetosti i vršenju službe. U slučajevima, teškog neodržavanja obveze i, još više, zločina koji štete samom svjedočanstvu evanđelja, osobito kada se to događa od strane službenika Crkve, biskup mora biti snažan i odlučan, pravedan i staložen. Dužan je hitno intervenirati, prema utvrđenim kanonskim normama, kako za popravak i duhovnu dobrobit svetog službenika, tako i za popravak skandala i ponovnu uspostavu pravde, kao i glede zaštite i pomoći žrtvama...«⁶⁵

Zaključak

Povijesno gledajući lik svećenika bio je dijelom kritičkih rasprava koje su gotovo uvijek vezane uz određene društvene ili crkvene krize, koje posljedično rezultiraju promjenama, pa čak i promjenama epoha. Kada je riječ o zapadnoj, odnosno latinskoj Crkvi redovito se u fokusu te rasprave nalazila obveza »potpune i trajne uzdržljivosti radi kraljevstva Božjeg«, odnosno celibata. Jasno je da život u celibatu predstavlja daleko više od uzdržavanja od genitalnog spolnog života, to je prije svega život u čistoći na koji su pozvani svi koji Krista nasljeđuju. Kao takav celibat svoj izvor ima u daru Duha Svetog (karizmi), slobodnom odgovoru kandidata na taj dar te u kanonsko-pravnoj odredbi.

⁶⁵ IVAN PAVAO II., *Pastores gregis. Posinodska apostolska pobudnica o biskupu služitelju evanđelja Isusa Krista za nadu svijeta*, 16. listopada 2003., br. 21, u: https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/it/apost_exhortations/documents/hf_jp-ii_exh_20031016_pastores-gregis.html (18. I. 2022.).

Katolička crkva je nakon pomno ispitanih izvora i razloga celibata (kristoloških, eklesioloških, eshatoloških itd.) te njegove povezanosti sa životom Crkve i ljudskim vrijednostima i danas, vjerujemo proročki, čvrsta u namjeri čuvanja i jačanja svojeg tisućljetnog identiteta. U tom vidu Crkva inzistira na prioritetu temeljne i trajne formacije svećenika te odgovornoj i zdravoj selekciji kandidata za primanje svetih redova, na dostojanstvenom životu svećenika te naglašava neposrednu ulogu biskupa i ostalih vjernika.

Možda se premalo važnosti daje nekim socijalnim interakcijama koje bi bile od velike pomoći za zdravlje svećenika kao što su dostojanstveno organiziran svakodnevni život (ako bi bilo moguće u zajedništvu s kolegama svećenicima), zajedništvo među kolegama, druženje, zajedništvo i zdravo prijateljstvo s osobama svih generacija, sadržajan i kultiviran duhovni život, duhovno vodstvo i slično.

Summary

THE CANONICAL-LEGAL SHAPING OF CELIBACY AS A PROPHETIC CHARISMA

Josip HORVAT

Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb
Vlaška 38, p.p. 5, HR – 10 001 Zagreb
horvatjoza@gmail.com

The author begins by stating the fact that the discourse on priestly celibacy and on the sense of its obligatoriness in the Catholic Church needs to at least try to answer some fundamental questions: Is celibacy a mere ecclesiastical, canonical-legal, disciplinary directive that was introduced in a given historical moment, or is its source something else or Someone else? What are the (non-) justifications on the basis of which the Magisterium continues »to insist« even today, despite all challenges and problems that the Church faces at the turn of the epoch, on the complete abstinence of her ministerial officials for the Kingdom of God, although it is theologically entirely clear that celibacy is not a constitutive element of the holy orders? According to the conciliar and post-conciliar doctrine, the priestly celibacy has its source in three different areas: in the gift of the Holy Spirit – charisma, in the free and loving response of a candidate who takes upon himself the Gospel counsel through the act of public promise in the moment of receiving the holy order of deacon, and, finally, in the can. 277 of the Code of Canon Law, i.e., in canonical-legal institutionalisation related to the theological, spiritual,

and pastoral appropriateness that the Church, led by the Holy Spirit, sees between celibacy and the holy orders, and which is also supported by that same Spirit in its execution. Therefore, celibacy concerns primarily the moral obligation that is established by the theological order, insofar as its source is the special relation between God who calls and the person who responds, and only secondarily is that relation »ratified« in the canonical-legal, disciplinary obligation that carries its own rights and duties. The Church continues to see celibacy as a kind of ecclesiastical dowry or privilege that is not absolute or unchangeable, but nevertheless wisely instituted, positively recognised, historically accredited, and, despite all challenges, experientially still credible. It is important not to separate celibacy from other Gospel counsels (poverty and obedience), virtues, and dimensions of priestly life. All these dimensions have to be in constant dialogue, while not leaving on the side the need for style and discernment in everyday life that demands much needed prudence – debita prudentia.

In his fatherly figure, the diocesan bishop has to take care, primarily, of the formation of priestly candidates and a healthy selection of candidates for the holy orders, but he should also never lose sight of caring for the lives of his priests and be of help to them as they strive to fulfil their obligations by using all means that are available to him.

Keywords: *celibacy, charisma, canonical-legal directive, formation of priests, diocesan bishop*